

محلله مهاده مهین (میار میار) / قسمت دوم

مهاده مهین (میار میار) یکی از محللات تبریز قدیم است که در جنوب شهر واقع شده است .

آثار تاریخی محلله میار میار

قبرستان آسوریه

در انتهای محلله لیلایا (شریعتی امروزی-شهناز سابق) باغ بزرگی است به نام آسوریه که این باغ گورستان آسوریه بوده و اموات آمریکاییان پروتستان نیز در این گورستان دفن میباشند. آنچه به این گورستان ارزش و اهمیت تاریخی داده، وجود آرامگاه «هوارد باسکرویل» آمریکایی، معلم مدرسه «موریال اسکول» تبریز است که در روزهای پر تب و تاب انقلاب مشروطه این جوان آمریکایی که درس تاریخ تدریس میکرد، تحت تاثیر قیام همگانی مردم تبریز بر علیه استبداد قرار گرفت و زمانی که سراسر شهر را پر از جوش و خروش یافت، خونش به جوش آمد و دسته ای از جوانان را تحت تعلیم قرار داده، آن را فوج نجات نامید . باسکرویل در پا پیزسال 1908 به دعوت مدرسه موریال اسکول تبریز جهت تدریس به ایران آمد و درحالی که بیش از 23 سال سن نداشت، شروع به تدریس کرد. درس عمده او تاریخ عمومی بود ولی بعدها به موجب درخواست شاگردان ارشد و بعضی معلمین مانند مرحوم سید حسن شریفزاده تدریس حقوق بین الملل را آغاز کرد.

قناتهای محلله مهاده مهین

در کتاب نادر میرزا تنها از یک قنات در محلله مهاده مهین نام برده شده است: قنات آقا علی: آقاعلی عم قلعه بیگی حفر کرده برای بستانی با نزهت که به سرای خود در کوی میار میان داشت. (تاریخ دارالسلطنه، ص 76)

ارک تبریز

بنای ارک تبریز باقیمانده مسجدی است که در فاصله سالهای 716 الی 724 ه. ق، به وسیله تاج الدین علیشاه وزیر اولجایتو و ابوسعید بهادرخان ساخته شده است.

قسمت جنوبی آن دارای طاقی بزرگ بوده است که می نویسند به علت فرو نشستن بنیان و تعجیل در اتمام آن، طاق شکسته و فروریخته است. آنچه که امروزه به عنوان ارک تبریز به چشم می خورد، جزئی از مسجد بوده، عرض آن 30/15 متر و ارتفاع دیوارهای دوران به طور متوسط 26 متر است که به وسیله 69 پله میتوان به بالای آنها رسید. عرض دیوارها 10/40متر و داخل آنها مرکب از دو دیوار عریض مستحکم است که در چند مرحله به وسیله طاقهای متعدد به یکدیگر اتصال یافته اند. توصیف این بناک چشم گیر بزرگ در اغلب سیاحتنامه ها و تواریخ و کتب مسالک و ممالک آمده است. ابن بطوطه می نویسد: " این مسجد را وزیر علیشاه معروف به جیلان ساخته است. در بیرون آن از دست راست مدرسه و از دست چپ زاویه ای وجود دارد و صحن آن با سنگهای مرمر فرش گردیده و دیوارها با کاشی پوشانده شده است و جوی آبی از وسط آن میگذرد و انواع درختان و موها و یاسمین در آن به عمل آورده اند. هر روز بعد از نماز عصر در صحن این مسجد سوره های یس و فتح و عم را قرائت میکنند و مردم شهر برای شرکت در این قرائت در آن جا گرد میآیند..."

حمدالله مستوفی که معاصر با تاج الدین علیشاه بود درباره این مسجد می نویسد: «تاج الدین علیشاه جیلانی در تبریز، در خارج محلله نارمیان، مسجد جامع بزرگی ساخته که صحنش دویست و پنجاه گز در دویست گز است و در او صفة ای بزرگ ، از ایوان کسری به مدائن بزرگتر، اما چون در عمارتش تعجیل کردند، فرود آمد و در آن مسجد انواع تکلفات به تقدیم رسانده اند و سنگ مرمر بی قیاس در او به کار برده و شرح آن را زمان بسیار باید».

در زمان عباس میرزا ی قاجار این بنا به محل قورخانه و مخزن مهمات لشکر تبدیل یافت و به همین سبب نیز نام «ارگ» به آن دادند. از ارگ علیشاه اکنون ویران های بیش نمانده است. بلندی ساختمان فعلی 25- 26 متر و دهانه محراب آن 28 پا و 69 پله بین دو دیوار از سمت شرق دارد که میتوان به بالای

بنا رفت. در زمان رضاخان قسمتی از پهنه اطراف آن را به صورت باغ و گردشگاه عمومی (باغ ملی) درآوردند و سالن نمایشی نیز در کنار آن بنا کردند. در حال حاضر قسمتی از ارک و همه تالار زیبای شیر و خورشید سرخ تبریز تخریب شده است و ساختمان عظیم مصلی تبریز بجای آن در حال ساخت میباشد. همچنین محوطه باغ ملی ارک بعنوان محوطه مصلی استفاده می شود. مصلی جدید با مساحت 75 هزار متر مربع و گنجایش 60 هزار نفر، دارای دو طبقه مجزا برای اقامه نماز و دو طبقه زیرزمینی، برای پوشش فعالیت های فرهنگی مصلی در نظر گرفته شده است. طبقه اول به عنوان مرکز امور اداری و طبقه دوم جهت فعالیتهای فرهنگی از قبیل قرائتخانه با ظرفیت هزار نفر، سالن اجتماعات با ظرفیت 1000 نفر برای برادران و خواهران، مخزن کتابخانه های تخصصی مجهز، موزه آثار مذهبی و وقفی و غرفه های مطالعاتی است.

کلیسای مریم مقدس

این کلیسا در ابتدای راسته کوچه، تقاطع خیابان شریعتی شمالی و خیابان جمهوری اسلامی واقع شده است. بنائی سنگی که حدود سه متر از سطح خیابان پا بین تر قرار گرفته و در لابه لای سنگها الواحی منقور با مضامین یادگاری در ساخت آن استفاده شده است. کلیسا دارای حیاط مشجر و وسیع که در ضلع شمال شرقی آن ساختمانی قدیمی وجود داشت که به عنوان موزه آرامنه از آن استفاده می شد و به نقل از سرایدار چندین سال است که آن را خراب و ضمیمه حیاط نموده اند. ساختمان کلیسا در سال 1782 میلادی آغاز و در سال 1785 پایان یافته است. البته درباره بنای این کلیسا افسانه ای در بین عوام ارمنه شایع است. آنها میگویند این کلیسا شب هنگام ساخته شده است، آن هم به این علت که دولت وقت با ساختن کلیسای در شهر اسلامی تبریز مخالفت نموده و مانع ساخت و ساز می شد. از این قبیل افسانه ها درباره کلیساهای دیگر نیز گفته شده که تاورنیه و شاردن و دیگر جهانگردان از این افسانه نوشته اند.

در بنای این کلیسا از اسلوب ارمنی استفاده شده و به شکل صلیب میباشد. در اصلی آن از مقابل محراب و دو در فرعی از طرفین به درون باز می شود. در اصلی روی هشت ستون سنگی شبیه همان ستونهایی که در مساجد تبریز استفاده شده است. ستونهایی سنگی با سر ستونهای زیبای حجاری شده. اتاقک گنبدداری جهت دو ناقوس کلیسا تعبیه شده است. در بالای در ورودی، روی کتیبه مرمرین کوچکی به خط و زبان ارمنی تاریخ تاسیس کلیسا 1782 با نظارت کشیش ملیک هوپانسیان و هووسپ و گوگاس نوشته شده است. درست در همان ورودی سمت راست مقبره های هست که نام هووسپ بر روی آن نقر هست که در سال 1886 فوت نموده است. در سمت چپ ورودی قبر دیگری قرار دارد که مقبره اسقف است بنام اسقف اسپانیوس میختریان که در سال 1892 فوت نموده است. داخل کلیسا همانند اغلب کلیساهای چهار ستون قطور سنگی دارد که گنبد مرکزی روی آن قرار گرفته است. محراب قریب هشتاد سانتی متر از کف کلیسا بلندی دارد و به وسیله نرده چوبی از سایر قسمتهای کلیسا جدا شده است. مساحت آن سه در چهار متر است و برای رسیدن به آن باید سه پله از کف کلیسا بالا رفت. در سمت چپ محراب کنار نرده ها، اتاقک زیبایی از چوب گردو برای نشستن کشیش ساخته شده است. تصاویری از حضرت مریم (س) و حضرت عیسی (ع) و حوریان و قدیسین دیوارهای محراب و گوشه ای پا بین طاق گنبد را زینت بخشیده است که در این تصاویر اسامی مانتوس و هوانس و مارکوس و هوگاس دیده می شود. دو عدد چلچراغ قدیمی بسیار زیبا از طاق گنبد مرکزی آویخته شده است و طاقهای دیگر نیز چراغ دارند. ایوانی هم در روبروی محراب به عرض چهار متر و به طول برابر با عرض کلیسا ساخته شده است که محل قرار گرفتن گروه کر و موسیقی کلیسا است. در طرفین محراب دو اتاقک با درب ورودی چوبی قرار گرفته که محل رختکن روحانی و گروه موسیقی می باشد این کلیسا بعنوان قدیمی ترین کلیسای تبریز مشهور میباشد. تمام مراسم ها، اعیاد و جشنهای آرامنه در این کلیسا برگزار میشود. در درون و بیرون این کلیسا نیز مقابر زیادی وجود دارد. این کلیسا سه در دارد که دو در آن به خیابان جمهوری اسلامی باز میشوند که فعلا بلا استفاده اند و آمد و شد از طریق در جنوبی کلیسا انجام می شود که به کوچه آرامیان باز میشود. این کلیسا بارها مرمت شده است که آخرین آن در زمان اسقف نشان توپوزیان در سال 1996 میباشد که با سنگ یادبودی در ورودی کلیسا ثبت شده است. در ضلع جنوبی حیاط این کلیسا ساختمان نمایش آرامیان قرار داشت که متأسفانه بخشی از آن در حدود چهل سال پیش تخریب و به صورت خانه مسکونی درآمده است و بخشی نیز به صورت یک مدرسه که فی الحال مدرسه نیز مخروب شده است. این سالن نمایش بعنوان اولین تالار نمایش تئاتر و اپرا در ایران بود.

کلیسای پروتستانها

کلیسای انجیلی مربوط به اواخر دوره قاجار است و در خیابان شریعتی جنوبی، کوچه والمان واقع شده و

این اثر در تاریخ ۱ آذر ۱۳۷۸ با شماره ثبت ۲۵۱۳ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است. ساختمان جدید این کلیسا در سال ۱۹۵۷ پس از تخریب ساختمان قدیم آن که در کوچه میارمیار قرار داشت، در کوچه والمان احداث شد.

مسجد صمصام

این مسجد در کوی ارمنستان و در نبش کوچه پستخانه با خیابان شریعتی قرار دارد و از معروفترین مساجد تاریخی تبریز در دوران انقلاب مشروطه و بزرگترین کانون اجتماع مردم مبارز و دلاور تبریز در قیام برعلیه استبداد محمدعلیشاه بود و نام این مسجد در اکثر کتابهای تاریخی مربوط به ایام قیام مشروطه تبریز به تفصیل ذکر شده است.

مغازه های سنگی

بالا تر از چهارراه شریعتی یکی از معروفترین محلات تبریز قرار دارد به نام «دش ماغازالار» که به محله اهراب و بارون آواک راه ارتباطی دارد. به دلیل معماری خاص و استفاده از نوعی سنگ آجری رنگ با فرمهای مشخص و مشابه هم در جدار مغازه های این محل برای اولین بار در تبریز، محله مذکور به نام "دش ماغازالار" شهرت یافت. سراسر این گذر پر از مغازه های غذاخوری، رستوران، قصابی، سوپر مارکت و قهوه خانه و فروشگاههای مواد غذایی بود. گفته میشود که مجموعه داش ماغازالار در سال ۱۲۵۱ هجری شمسی توسط شخصی به نام "امامعلی زاده" ساخته شده و نوع به کارگیری سنگها با مدل تیشه ای شبیه معماری قفقازی و تفلیسی است که پس از عهدنامه ترکمانچای و در زمان سلطنت ناصرالدین شاه این نوع معماری قفقازی در تبریز رواج یافت. از این نوع میتوان به مغازه های مجیدالملک باغمیشه اشاره کرد.

دبیرستان فردوسی تبریز

یکی از معروفترین و موفقترین مراکز علمی و فرهنگی آذربایجان است که از بدو تاسیس تا کنون، عده زیادی از فرهیختگان، دانشمندان، علما و ادبا را به جامعه تحویل داده و مدیران بسیار لایق و انسانهای لایق تری را پرورش داده است که هر کدام از آن انسانها مایه افتخار و شرف این سرزمین است. دبیرستان فردوسی از آغاز تاسیس تاریخچه جالبی دارد.

مدرسه محمدیه متوسطه در صفر ۱۳۳۵ هجری قمری مطابق با ۲۶ آذر ماه ۱۲۹۵ شمسی بر اثر اقدامات آقای دکتر عباس لقمان ادهم (اعلم الملک) اولین رئیس فرهنگ آذربایجان بعد از مشروطیت تاسیس شد. در سال ۱۲۹۵ شمسی مدرسه دولتی محمدیه به ریاست آقای باقر طلیعه و نظامت میرزا تقی خان رفعت افتتاح شد و آقای ابوالقاسم فیوضات، محصلین کلاسهای متوسطه فیوضات را به مدرسه دولتی محمدیه انتقال داد و خود شخصا تدریس درس ریاضیات این مدرسه را برعهده گرفت و علاوه بر ایشان، آقای طلیعه، تدریس عربی و مرحوم علیخان ادیب خلوط آشیانی تدریس ادبیات و تاریخ، آقای صالح لقمان ادهم دروس حقوق و تعلیمات مدنی و مرحوم علی مجیر مولوی درس شیمی و آقایان محسن رفعت و تقی رفعت تدریس زبان خارجه را به عهده داشتند. مدرسه محمدیه در سال اول تاسیس با چهار کلاس در محله سرخاب در ساختمان میرزا موسی خان امین الملک دایر شد سال بعد به خانه های فرمانفرما در محله ششگلان منتقل شد.

مدرسه در سال دوم تاسیس خود، قریب به صد نفر محصل داشت سپس به تشویق دکتر اعلم الملک، مدیران مدارس متوسطه، شاگردان خود را به این مدرسه انتقال دادند و خود نیز در آنها به تدریس پرداختند و سال به سال به تعداد کلاسها افزوده شد تا در سال ۱۲۹۸ شمسی یک مدرسه شش کلاسه کامل گردید و اولین دسته فارغ التحصیلان در خرداد ۱۲۹۹ تعداد هشت نفر بودند. در سال ۱۲۹۷ شمسی ریاست مدرسه با آقای ابوالقاسم فیوضات و نظامت آن با آقای عبدالله فریور بود. در سال ۱۲۹۹ شمسی آقای فیوضات به ریاست معارف آذربایجان منصوب شد و آقای اسماعیل امیرخیزی معلم ادبیات ریاست مدرسه را به عهده گرفت و در همین سال مدرسه مزبور به حیاط صندوقخانه از عمارت حرمخانه (فرمانداری امروزی) انتقال یافت و بعدها به نام مدرسه متوسطه نامیده شد. سرانجام در سال ۱۳۱۳ مدرسه متوسطه به نام دبیرستان فردوسی اسم گذاری شد و به غیر از سه کلاس دوره اول، دارای شش کلاس دوره دوم دبیرستان بود.

آقای اسماعیل امیرخیزی تا ۳۰ مرداد ۱۳۱۴ ریاست دبیرستان را به عهده داشت. در این مدت دبیرستان چه از لحاظ تعداد کلاسها و چه از لحاظ تعداد محصل و نحوه تحصیل و تدریس پیشرفت زیادی کرده بود

وآقای امیرخیزی در همان سال به ریاست دبیرستان دارالفنون تهران منصوب و عازم پایتخت شد. دوره دوم دبیرستان در سال تحصیلی 1318 الی 1319 به ساختمان دانشسرای پسران انتقال یافت و دوره اول در همان مکان اولی به نام دبیرستان فردوسی تحت نظر آقای مویدی اداره میشد تا در سال تحصیلی بعد مدرسه پیوسته دانشسرای پسران شد و دوره دوم دبیرستان در همان سال به ساختمان فعلی دبیرستان توحید (پروین سابق) در کوی لیل آباد پیش از احداث خیابان شریعتی (شهناز سابق) از شهریور 1320 به محل فعلی دبیرستان در خیابان امام(ره) (پهلوی سابق) روبروی پاساژ انتقال یافت. دبیرستان فردوسی در بدو تاسیس چنان که یادآوری شد، دبیرستان محمدیه نام داشت که با نام حضرت رسول اکرم(ص) و محمد حسن میرزا ولیعهد هم نام بوده است و بعدها نام محمدیه حذف گردید و مدتها مدرسه متوسطه تبریز نامیده شد تا در سال 1313 که مصادف با جشن هزاره فردوسی به دبیرستان فردوسی تغیر نام داد.

مشاهیر محله مهاد مهین

اقبال آذر

ابوالحسن اقبال آذر استاد مسلم آواز ایران در سال 1242 شمسی در بخش الوند شهرستان قزوین دیده به جهان گشود. وی خوانندگی را از آیین تعزیه خوانی شروع کرد و به همراه گروه تعزیه قزوین بارها در تبریز و تهران تعزیه خوانی کرد. در سال 1277 عازم تبریز شد و تا آخر عمر خود ساکن محله مهادمهین این شهر شد. پس از تاسیس رادیو به تهران رفت و به عنوان مامور در بخش موسیقی رادیو مشغول شد اما به علت حسادت اطرافیانش استقبال چندانی از آوازه‌های وی به عمل نیامد و این موجب بازگشت دوباره اش به تبریز شد. استاد اقبال آذر در سوم اسفند 1349 در صدو هفت سالگی در اهراب تبریز دیده از جهان فرو بست و در وادی رحمت به خاک سپرده شد.

جعفر خامنه ای

جعفر خامنه ای اولین شاعر نوپرداز ادبیات فارسی در سال 1266 شمسی در محله مهاد مهین به دنیا آمد. وی یکی از رجال سیاسی و از آزادیخواهان دوران مشروطه به شمار میرود و کسروی ا و را به عنوان یکی از نزدیکترین افراد شیخ محمد خیابانی میدانند. آشنایی ا و با ادبیات نوین ترکی عثمانی و همچنین تسلط کامل وی به زبان فرانسه او را در زمره معروفترین ادیبان و سیاسیون آن دوران قرار داد. وی با روزنامه های مردمی و آزادیخواه مانند حبلال متین و تجدد همکاری میکرد و اشعار افشاگرانه خود را در آنها به چاپ میرسانید.

میرزا طاهر خوشنویس تبریزی

میرزا طاهر تبریزی فرزند عبدالرحمن در سال 1267 شمسی در تبریز به دنیا آمد. وی یکی از اساتید بزرگ خط بویژه نسخ و نستعلیق و کاتب بسیاری از قرآن، نهج البلاغه و سایر کتب ادعیه اسلامی بود. وی سرانجام در سال 1355 دیده از جهان فرو بست.